

УДК 37.016+811.161.2
У74

Упорядники:

Гричина А. М., учитель української мови та літератури Жашківської спеціалізованої школи з поглибленим вивченням окремих предметів № 1 Жашківської районної ради Черкаської області;
Жуковська Н. В., учитель української мови та літератури Жашківської загальноосвітньої школи I–III ступенів № 3 ім. І. М. Ляшенка Жашківської районної ради Черкаської області

Рецензенти:

Голобородько Я. Ю., доктор філологічних наук, професор, член Асоціації українських письменників України;
Новиков А. О., доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови, літератури і методики навчання Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Усі уроки української літератури. 11 клас. II семестр /
У74 укл. А. М. Гричина, Н. В. Жуковська, — Х. : Вид. група «Основа», 2019. — 271, [1] с. — (Серія «Усі уроки»).

ISBN 978-617-00-3711-4

Навчальний посібник містить конспекти всіх уроків української літератури для II семестру 11 класу, які розроблено з урахуванням змін, здійснених Міністерством освіти і науки України 2017 року. Розподіл навчального часу та зміст розроблених уроків носить орієнтовний характер. Згідно з положеннями пояснювальної записки оновленої програми, в разі потреби вчитель має право самостійно змінювати обсяг годин у межах розділу. До видання додано електронний додаток «Усі художні твори української літератури. 11 клас».

Для вчителів української мови та літератури шкіл різних типів, керівників методичних об'єднань, викладачів та студентів закладів вищої освіти.

УДК 37.016+811.161.2

- © Андрущенко Л. В., Вертецька Т. М., Віштак С. М.,
Вініцька Т. М., Волицька О. О, Гойчук О. Г.,
Гричина А. М., Дзьома Л. М., Іщук Н. В.,
Жуковська Н. В., Задорожня Г. С.,
Задорожня В. В., Зінорук Н. О., Колісник В. В.,
Кравченко Т. І., Красилівська Н. А., Кушнір Т. А.,
Маламура С. П., Новікова І. О., Ніколаєва Н. Ф.,
Тютюнник Г. В., Рижук Л. О., Рудь Л. М.,
Палієнко Г. В., Тосич С. П., Тушевська В. Г.,
Тіторенко З. М., Степанюк Н. М., Степанюк О. І.,
Чорна Н. Л., Шиманська З. В.,
Яричевська В. П., 2019
- © Гричина А. М., Жуковська Н. В.,
упорядкування, 2019
- © Корягін В. О., макет обкладинки, 2019
- © ТОВ «Видавнична група “Основа”», 2019

ISBN 978-617-00-3711-4

«ПІД ЧУЖИМ НЕБОМ». ЕМІГРАЦІЙНА ЛІТЕРАТУРА

УРОК № 33

ЛІТЕРАТУРА ПИСЬМЕННИКІВ-ЕМІГРАНТІВ. «ПРАЗЬКА ШКОЛА» УКРАЇНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ ТА ЇЇ ПРЕДСТАВНИКИ. ЄВГЕН МАЛАНЮК. КОРОТКО ПРО МИТЦЯ

Мета (формувані компетентності): предметні: знання про особливості розвитку і функціонування української літератури за кордоном, «празьку школу» української поезії та її представників, коротко про життя і творчість Є. Маланюка; **ключові: уміння вчитися:** навички оцінювання культурно-мистецьких явищ; **інформаційну:** навички роботи з інформаційними джерелами; **загальнокультурну:** прагнення до літературної освіти, естетичний смак, світогляд; **міжпредметну:** здатність учня застосовувати знання, які належать до певного кола навчальних предметів (історія); **комунікативну:** здатність застосовувати під час спілкування знання мови, способи взаємодії з людьми; толерантно відстоювати власну думку.

Обладнання: портрети (фотографії) представників «празької школи», збірки творів.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань і формування на їхній основі вмінь та навичок.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Вступне слово вчителя

Для української нації явище еміграції — характерне, як і для багатьох народів світу. Покидали рідну землю з різних причин: економічних (пошуку кращого життя, заробітку — це перша хвиля), політичних (виїжджали ті представники народу, а серед них

і письменники, які брали активну участь у розбудові держави й могли чекати на фізичне знищення від більшовицького уряду, — друга хвиля), третя хвиля української еміграції накрила Європу наприкінці Другої світової війни. Оскільки перша хвиля української еміграції на межі XIX–XX ст. вважається трудовою, то вона не вирізняється особливими літературними здобутками. Це заробітчанські та емігрантські народні пісні, які дійшли до нас у збірниках Володимира Гнатюка, Філарета Колесси та інших фольклористів.

Представники другої хвилі еміграції — учасники фатальних для України подій 1917–1922 рр. Крах свободи і незалежності, зумовлений більшовицькою інтервенцією взимку 1918 року, відкинув націю у прірву небуття. Народ виявився не готовим до державотворення, а уряд закомплексувався на антинаціональних соціалістичних ілюзіях: єдиним офіційним стилем мистецтва було проголошено соціалістичний реалізм. Письменники, які емігрували, мали більшу свободу художнього вираження, а також можливість критично осмислювати події в Україні. Розмірковуючи над причинами трагедії України, воїни УНР, що опинилися в інтернованих таборах, усвідомили потребу утверджувати рух української ментальності, не дати йому розпорошитися. Чимало українців, серед яких письменники, художники, композитори, науковці, емігрували до Чехо-Словаччини. Тодішній президент цієї країни Томаш Масарик симпатизував українцям і сприяв тому, щоб вони могли здобути освіту рідною мовою. У 1922 році у Подебрадах було відкрито Українську господарську академію, до якої одразу ж вступило 300 студентів. У Празі функціонував Вищий педагогічний інститут імені Михайла Драгоманова, Український вільний університет, Українська мистецька студія, де зосередилося чимало наукової та творчо обдарованої молоді.

Закономірно, що тут розквітало мистецтво слова, зокрема у творчості поетів, більшість із яких зі зброєю в руках виборювали державність України. Юрій Дараган, Євген Маланюк, Леонід Мосендз, Олег Ольжич, Оксана Лятуринська, Олена Теліга, Олекса Стефанович, Юрій Клен та інші, об'єднані світоглядними засадами, державними переконаннями, проблематикою й високомистецькими уподобаннями, утворили так звану поетичну «празьку школу».

III. СПРИЙНЯТТЯ І ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Вивчення нового матеріалу

1.1. Учитель

Є. Маланюк писав: «Може, найважливішим з наших завдань, як національної спільноти, було, є і буде: пізнати себе. Наше

покоління узріло батьківщину в зовсім іншому світлі. Вона виглядала зовсім інакше в періоді бездержавному; інакше — у війні за державність; інакше — в часі короткотривалої державності».

За своїм стилем її учасники були неоромантиками, але філософською заглибленістю й любов'ю до класичних форм споріднювалися з київськими неокласиками. У їхніх творах — болісні роздуми над причинами поразки у визвольних змаганнях за державність України. Вони сформулювали свою концепцію людини. Це — духовно сильна й вольова людина, національно свідомий українець, який з ідейних переконань віддасть життя за незалежність України.

Характерною ознакою поезії представників «празької школи» є історіософічність (позначена мудрістю історія). У їхніх поезіях звучали історичні мотиви у своєрідному аспекті — оживлення історії в собі, присутність у естві ліричного героя далекого і близького минулого через зміщення часових чи просторових шарів. Поети «празької школи» зверталися до тем, на які в Україні було накладено табу: репресії, голодомор.

Першою «ластівкою» у доробку «празької школи» було єдина збірка Ю. Дарагана під назвою «Сагайдак» (1925). Невелика за обсягом книжка ніби поєднувала в собі різні стильові струмені, мала великий вплив на поетів «празької школи». «Пражани» друкувалися і на сторінках часописів «Веселка», «Наша Громада», «Село». Завдяки слову поети-емігранти відчували свій кривий зв'язок з почетвертованою Україною, усвідомлювати свою відповідальність за трагедію національної революції, потребу відновити історичну справедливість. Їхня скерована на високу мету поезія ніколи не перетворювалася на однозначний плакат чи поверхове публіцистичне римування.

У ній, позначеній високою культурою художнього мовлення, синтезовано творчий дослід української класики, світового письменства та тогочасного модернізму. Отже, література української діаспори показала світові безприкладний зв'язок служіння творчої інтелігенції своєму народові, будучи за межами рідної землі. Творчий доробок поетів-емігрантів заслуговує на дослідження, вивчення, бо є складником української літератури. Чеський літературознавець Мікулаша Неврлий сказав: «Празьку школу» утворили художню найталановитіші поети...» Настав час ознайомитися із творчістю кращих її представників.

1.2. Огляд творчості поетів «празької школи»

(Випереджувальне завдання: повідомлення учнів, медіа-тексти, презентації.)

△ Методичний коментар

Якщо учні не володіють матеріалом, учитель лекційним методом ознайомлює учнів з біографічними відомостями про письменників та їх творчими досягненнями. За основу може слугувати наступна інформація.

Юрій Дараган (1894–1926) — родоначальник школи, мав значний вплив на творчість її поетів саме історіософськими мотивами. Народився він у Єлисаветграді 16 березня 1894 року в родині українця (за фахом інженера) та грузинки. Навчання в Тираспільському реальному училищі перервала Перша світова війна. Після проголошення УНР вступив до рядів українського війська. Коли УНР зазнала поразки, його інтернували в табори Калішу і Шеп'юрене (Польща), де він захворів на туберкульоз. У 1923 році вступив до Українського педагогічного інституту в Празі. Військовий полон і хвороба знесли й виснажили молодий організм, і поет помер 17 березня 1926 року, похований у Празі.

Ю. Дараган увійшов в історію української літератури збіркою «Сагайдак» (1925). Назва дуже влучно передає силу його віршів, які, справді, нагадують тугі стріли, що влучають у ціль. Водночас назва визначає тематичне коло збірки й виражає філософію боротьби й життєствердження. Його поезія живилася кількома джерелами: участю митця у визвольній боротьбі за державність України, осмислення її історії, а з естетичного боку — модерними стилями, передусім символізмом. Певний вплив на художні шукання Дарагана мали «Сонячні кларнети» Павла Тичини, від якого навчився витонченої живописності, зорової ефектності й омузичення слова, що розширює свої виражальні можливості.

Тема України є центральною в ліриці Ю. Дарагана. Про це свідчать цикли «Луна минувшини», «Дике поле», «Срібні сурми», «Запоріжжя», у яких Дараган творить поетичний і натхненний образ Вітчизни. Вона приходить до нього в снах і наяву, в спогадах і скупих звістках. За нею він тужить, її образ плекає в серці як найдорожчий і поки що не досягнений ідеал. Митець прагнув поетичним словом витворити ідеал українця — мужнього й загартованого в боях, який пишається славним минулим народу і наслідує героїчні подвиги своїх предків.

Леонід Мосендз (1897–1948) — поет, прозаїк, критик, перекладач. Народився 20 вересня 1897 року в місті Могилеві-Подільському (тепер Вінницької області) у родині службовця Марка Мосендза, предки якого були грецькими поселенцями в Україні. Національне самоусвідомлення юнака формувалося під впливом Шевченкового «Кобзаря» та розповідей батька про рідного брата, свідомого

українця, який відбував заслання в Сибіру. 1915 року юнак закінчив Вінницьку вчительську семінарію. Під час громадянської війни воював у лавах війська Петлюри. 1920 року разом із розбитою армією УНР Мосендз відступив до Польщі. У 1922 році переїхав до Подєбрад і навчався на хіміко-технологічному факультеті Української господарської академії. У 1931 році захистив докторську дисертацію з проблеми переробки нафти.

Перу Л. Мосендза належать збірки новел «Людина покірна» (1937), «Відплата» (1939), поеми «Вічний корабель» (1940), «Каніт-ферштан» (1945), збірка поезій «Зодіак» (1941). Лейтмотив поезій Мосендза — відродження України, визвольної боротьби її народу після Першої світової війни, активним учасником якої був поет. Глибокі почуття й переживання висловлено в скорботно-патетичній «Баладі про побратима». Це своєрідний реквієм полеглим за незалежну Україну.

Назва збірки «Зодіак» символізує космічну ідею безмежності часу й простору, глибинного зв'язку всього суцього на землі з Всесвітом. Поет одним із перших відчув космічність свого народу й нації. Це було модерне світовідчуття людини ХХ століття (вінок сонетів «Юнацька весна»).

Мосендз творив «наукову» поезію, сміливо в її образну тканину включав філософські мотиви, поняття й лексику з точних наук, розширюючи естетичне поле лірики. Цим шляхом у 60-х роках йти-муть І. Драч, М. Вінграновський та їхні послідовники.

Олег Ольжич (1907–1944) — один із псевдонімів Олега Кандиби, із яким він твердо увійшов в історію української літератури. Син відомого поета Олександра Олесея, він змалку утаємничувався в магію слова, переймав від батька тонкий естетичний смак. Ольжичева лірика як продовження Олесевої традиції наповнена вольовими інтонаціями, зумовленими боротьбою національної еміграції за незалежність України, заглиблена в проблематику історичної долі.

Народився Олег Ольжич 8 липня 1907 року в Житомирі в родині визначного українського поета Олександра Олесея (Кандиби). До 16-ти років Олег Кандиба жив в Україні. Середню освіту закінчував здобувати у Празі. Олег Ольжич, будучи студентом Карлового університету, водночас навчався в Українському вільному університеті. 1929 року написав дисертацію «Неолітична мальована кераміка Галичини». Перед талановитим учнем відкривалися двері науки... Але йому судилося інша доля. Коли виникла Організація Українських Націоналістів, він став одним з найактивніших її членів, керівником культурницького сектора.

Олег Ольжич увійшов в українську літературу як поет раціональної, предметної лірики, яка заперечувала сентиментально-сльозове оспівування життя та образ пасивної, безвольної людини. Олег гартував свою волю і вважав, що саме сильна духом, цілеспрямована особистість потрібна майбутній відродженій Україні (збірки «Рінь» (1935), «Вежі» (1940), «Підзамчя» (1946).

По-новому трактує Олег Ольжич поняття героїчного, що поєднує в собі і хоробрість, і відвагу серця, а головне — сильний заряд духовності, яка веде борців до оновлення світу, розбиває кайдани рабства (збірка «Вежі»).

Ольжич творив поезію високої культури, прагнучи піднести українську лірику на новий щабель. Поезія і життя були для нього невіддільними явищами, хоча не тотожними.

Олена Теліга (1907–1942) лишила нащадкам досить скромну поетичну спадщину. Невеликий за обсягом її ліричний доробок, вагомий своїми художніми та змістовними якостями, викликав захоплення серед сучасників. Збірки поетеси «Душа на сторожі» (1946), «Прапори духа» (1947), «Полум'яні межі» (1977), «О краю мій» (1999) з'явилися вже по смертю.

Народилася Олена Теліга 21 липня 1907 року в Петербурзі. Під час революції родина повернулася до Києва, де її батько викладав у політехнічному інституті. Після кривавої муравйовщини змушений був емігрувати до Чехо-Словаччини, де очолив ректорат Української господарської академії. Зазнаючи переслідувань від більшовиків, у 1923 році разом з мамою Олена нелегально емігрувала до Чехо-Словаччини. У Празі закінчила історико-філософський факультет Українського педагогічного інституту імені М. Драгоманова. Саме тут, в середовищі української еміграції, відбулося її національне прозріння, особливо визначальним у її долі виявилось знайомство з Л. Мосендзом, Ю. Дараганом, Є. Маланюком, О. Ольжичем та іншими поетами, які склали ядро «пражської школи».

Після одруження з кубанським козаком Михайлом Телігою Олена переїхала до Варшави, де входила до складу літературного угруповання «Танк». При цьому вона не поривала творчих зв'язків з «пражанами», разом з ними друкувалася на сторінках «Вісника».

Олена Теліга була головою мистецького товариства «Зарево» у Варшаві, її життєвий шлях злився з рухом Організації Українських Націоналістів.

Коли фашисти окупували Україну, Олена Теліга у вересні 1941 р. разом з похідними групами українського підпілля прибула

до Рівного, а з жовтня уже діяла в Києві. За жорстких умов окупаційного режиму організувала літературно-мистецьке життя, очолила Спільку письменників України, редагувала український журнал «Літаври».

Її як українську патріотку і голову СПУ 9 лютого 1942 року гестапівці арештували, а 21 лютого цього ж року разом з іншими борцями розстріляли в Бабиному Яру.

Художній доробок Олени Теліги невеликий, але в мистецькому плані довершений. Поетеса ретельно шліфувала кожен образ, кожне слово, щоб найтонше відтворити світ почуттів ліричної героїні. Теліга належить до найвизначніших українських поетес, які захищали нове обличчя української літератури як духовного чинника, сформулювали нову людину, борця за незалежну Україну. У поезіях та публіцистичних виступах поетеса проголошує героїзм як найвищу чесноту, орієнтир життя і творчості, які щільно пов'язуються боротьбою за вільну Вітчизну.

Олекса Стефанович (1899–1970) — один із елітних поетів «празької школи», який найбільш цінував самодостатність мистецтва. Народився 5 жовтня 1899 року в селі Милятин (тепер Рівненська область) в родині православного священика. 1919 року закінчив Волинську духовну семінарію в Житомирі. 1922 року Стефанович емігрував до Чехо-Словаччини, де й закінчив філософський факультет Празького Карлового університету (1928). Згодом захистив докторську дисертацію, але не мав постійної роботи і жив у матеріальній скруті. У 1944 році Стефанович залишив Прагу, виїхавши до Німеччини. У 1949 році поет оселився у США, у м. Буффало. Жив самотньо і вкрай бідно, дуже тужив за Україною. «Мій Хрест — мій тягар, моя дорога» — говорив митець собі, перебуваючи в забутті й самовідчуженні.

Друкуватися О. Стефанович почав з 1923 року в емігрантських журналах «Нова Україна», «Веселка», «Український студент». У Празі поет видав збірки «Поезії» (1927), «Стефанос» (1938). Сучасники митця згадують, що він дуже ретельно опрацьовував свої поезії, шліфував їх, домагаючись, щоб кожне слово звучало точно й виразно. Він був тонким майстром ритмомелодики, вишуканих рим, зокрема і внутрішніх, доводячи до віртуозності асонансней алітераційне звучання поезії.

Критик І. Фізер у передмові до «Зібраних творів» Стефановича підкреслив, що поет все життя прожив у містах, серед «згеометризованого бетону і сталі», але не став поетом-урбаністом, бо у своїй поетичній уяві «снував мініатюри про синю волинську далечінь, про молоду княгиню осінь, про каскади золотого дощу, про Ярил

та Либедів». Природа у поета — це рідна волинська земля, дорогий серцю образ якої він проніс через усе життя.

Оксана Лятуринська (1902–1970) — талановита поетеса, скульптор, художник, перекладач. Народилася 1 лютого 1902 року на хуторі біля містечка Вишнівєць (тепер Тернопільська область) в родині військового офіцера. Навчалася в Кременецькій українській гімназії.

Після смерті матері Оксана, не витримавши життя з деспотичним батьком, утекла до Німеччини, а 1924 року нелегально приїхала до Чехо-Словаччини.

У Празі вона стала студенткою філософського факультету Карлового університету та Української студії пластичного мистецтва. Уже на початку 30-х років утвердилася як художниця й скульптор. Водночас друкувала свої поезії в журналах «Вісник», органічно ввійшла в коло поетів «празької школи». Збірки «Гусли» (1938), «Княжа емаль» (1941) побачили світ у Празі, збірка «Веселка» (1956) — у США. Перу О. Лятуринської належать книга новел «Материнка» (1946), збірка віршів для дітей «Бедрик» (1956).

Її вчителем був ранній Тичина, у якого вона навчилася тонкої милозвучності вірша, уміння спиратися на народну символіку пісні.

Як митець Лятуринська розвивалася в річищі символізму. Її вірші відзначаються високою культурою мислення й почуттів. Найчастіше поетеса зверталася до ліричних мініатюр, які, за словами Богдана Бойчука та Богдана Рубчака, нагадують «самобутні всесвіти, сповнені чудових несподіванок і творчих відкриттів».

Поетичний образ рідного краю — Волині — наскрізна тема творчості Лятуринської. Ліро-епічні поезії «Дума про скривавлену сорочку» поетеса присвятила Крутам, а «Листопад» — пам'яті 359 лицарів Волині, які полягли за незалежну Україну.

Євген Маланюк (1897–1968) належить до когорти найславніших синів і найзначніших майстрів слова України ХХ ст. Поет, літературний критик, історик і теоретик української словесності та культури, незрадливий лицар-патріот, Є. Маланюк всі сили, талант, енергію віддав на благо рідної Вітчизни. Це визначило і його долю: як славу, так і драматичну й трагічну.

Народився Євген Маланюк 2 лютого 1897 року в родині військового в Новоархангельську. Після закінчення Єлисаветградського реального училища вступає до політехнічного інституту в Санкт-Петербурзі. 1917 року, коли почалася боротьба за українську державність, Маланюк стає старшиною у війську УНР. 1920 року, після падіння держави, він опиняється в Галичині, разом

із інтернованими українськими угрупованнями у Польщі, потім Чехо-Словаччині, де 1923 року закінчує гідротехнічний відділ Української Господарської Академії.

На цей період і припадає становлення Маланюкового таланту та вихід першої збірки під назвою «Стилет і стилос» (1925). Маланюк (за власним висловом) змінив зброю воїна (стилет) на перо поета (стилос) і став лідером «празької школи». Роком пізніше в Гамбурзі побачить світ ще одна книга поезій — «Гербарій» (вона була написана першою, але затрималася з виходом у видавництві). У цих книгах Є. Маланюк виявив себе як митець державницького мислення, який болісно роздумує над уроками й причинами втрати Україною незалежності.

За нових умов, що склалися, поет все-таки бачив перспективи для державної самостійності, а тому проголосив активну концепцію мистецтва, окреслив ту роль, яку повинна відіграти поезія в боротьбі за кращу долю народу.

У 1929 році Є. Маланюк виїздить до Варшави. Тут він влаштовується на роботу в міському магістраті. Робота, сім'я, література. Це — його світ.

Навколо Є. Маланюка та Юрія Липи, котрий теж переїхав до Варшави, об'єднуються українські письменники, створюється нова літературна громада під назвою «Танк». До неї входили Н. Лівицька-Холодна, Ю. Косач, П. Лукасевич та інші.

Живучи за межами України, Є. Маланюк ні на мить не поривав з нею. В одному з листів до Н. Лівицької-Холодної поет писав: «На Україні голод... На Херсонщині доїдають яшний хліб... На східних окраїнах степу вже їдять лободу... «Земля і залізо» (це про свою збірку) потрібна, як черговий удар ломакою по голові замакітреній Сов-владі».

Своїми віршами поет відгукнувся на страшні репресії в Україні. Адже за час злету літературного життя української громади в Чехо-Словаччині та Польщі, в Україні вже майже не залишилося письменників, їхні голоси загубилися «в льохах оглохлих чрезвычайок і сніговіях Соловок».

Його творчість поділяється на два періоди: перший охоплює 1925–1943 роки: збірки «Стилет і стилос» (1925), «Гербарій» (1926), «Земля й залізо» (1930), «Земна мадонна» (1934), «Перстень Полікрата» (1939). Другий — 1944–1968 роки: збірки «Влада» (1951), «П'ята симфонія» (1954), «Остання весна» (1959), «Серпень» (1964). Остання вийшла після смерті поета, серце якого перестало битися 16 лютого 1968 року в Нью-Йорку.

Основні теми (мотиви) творчості Є. Маланюка:

- магістральна тема всієї його творчості — Україна, її доля, її історія;

- вимушена розлука з рідною землею — головний мотив творчості поета в еміграції;
- осмислення історії українського народу.

1.3. «Поетична хвилинка»

△ Методичний коментар

Крім відомостей про митців слова, які входили до «празької школи», варто познайомитися з окремими їхніми поезіями. Вдалих варіант — учні заздалегідь (самотійно чи з допомогою вчителя) обирають 1–2 поезії «пражан» і виразно читають (декламують) на уроці.

Ідейний зміст віршів учнів обговорюють колективно.

III. УЗАГАЛЬНЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Тестові завдання

1. До якої країни емігрувала значна кількість представників української інтелігенції під час другої хвилі еміграції?
 - А Німеччини
 - Б Австрії
 - В Чехо-Словаччини
 - Г Угорщини
2. У якому рядку всі поети є представниками «празької школи»?
 - А О. Теліга, О. Олесь, О. Степанович
 - Б Є. Маланюк, Л. Мосендз, О. Ольжич
 - В О. Лятуринська, Є. Маланюк, М. Вороний
 - Г В. Винниченко, Н. Лівицька-Холодна, Ю. Дараган
3. На думку поетів «празької школи», концепція людини — це...
 - А слабка духом людина, не здатна на вольові вчинки.
 - Б *духовно сильна особистість, яка з ідейних переконань готова на самопожертву*
 - В людина-песиміст, яка не має віри в краще майбутнє
 - Г людина, для якої понад усе — матеріальне збагачення
4. Перша «ластівка» в доробку поетів «празької школи» — це збірка:
 - А О. Лятуринської «Гусла»
 - Б Ю. Дарагана «Сагайдак»
 - В Є. Маланюка «Стилет і стилос»
 - Г Л. Мосендза «Відплата»
5. Справжнє прізвище Олега Ольжича
 - А Косач
 - Б Очерет

- В Лозов'ягін
Г Кандиба
6. Скульптором серед представників «празької школи» був(ла):
А О. Лятуринська
Б Н. Лівницька-Холодна
В Ю. Дараган
Г Л. Мосендз
7. Наскрізною ознакою поезії поетів-«пражан» є:
А історіософічність
Б пейзажність
В сентиментальність
Г речитативність
8. Хто з поетів назвав себе «імператором залізних строф»?
А Ю. Дараган
Б Олег Ольжич
В Є. Маланюк
Г О. Стефанович
9. Хто із представників «празької школи» очолив Спільку письменників України під час Другої світової війни?
А О. Лятуринська
Б О. Теліга
В Л. Мосендз
Г Н. Лівницька-Холодна
10. Яка із зазначених назв збірок не належить Є. Маланюку?
А «Гербарій»
Б «Земля і залізо»
В «Земна Мадонна»
Г «*Стефанос*»
11. Стилос — це:
А *У давнину паличка для писання на дерев'яних таблицях, покритих воском*
Б Холодна зброя, невеликий кинджал із тонким і гострим клинком
В Назва часопису, в якому друкувалися поети «празької школи»
Г Прізвище одного із представників «празької школи».
12. Символічні образи Земної Мадонни та Степової Еллади пронизують творчість
А Л. Мосендза
Б Олега Ольжича

В Ю. Дарагана
Г Є. Маланюка

2. «5 хвилин ЗНО»

Спростуйте або підтвердіть фразу Є. Маланюка, що стала афоризмом:

«Як в нації вождів нема, тоді вожді її поети». Сформулюйте тезу, наведіть 2–3 переконливі докази, які найкраще аргументуватимуть ваші міркування.

IV. ПІДСУМКИ УРОКУ

1. Рефлексивно-оцінювальний етап «Незакінчене речення»

Після цього уроку я...

- розумію...
- відчуваю...
- думаю...

2. Заключне слово вчителя

Поети «празької школи» доповнили й піднесли на високий щабель розвитку українську літературу міжвоєнних десятиліть. Адже вони зверталися до тем, ідей та образів, які в радянській Україні були заборонені.

Тематичні обрії їхніх творів широкі, охоплюють у своє художнє поле античні й середньовічні мотиви, котрі перегукуються з болючими проблемами ХХ століття. Національна проблематика, гуманістичний пафос і вольове напруження творів «пражан» служили і можуть служити ідейною зброєю в боротьбі за суверенну Україну.

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Ознайомитися з творами Є. Маланюка «Уривок з поеми» (переглянути відомості про історичні події, згадані у творі), «Напис на книзі віршів...»

Диференційоване: підготувати фрагмент радіопередачі «Інтимна лірика Є. Маланюка».

ЗМІСТ

ОРІЄНТОВНЕ КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНЕ ПЛАНУВАННЯ УРОКІВ З УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ. 11 КЛАС. II СЕМЕСТР	3
«ПІД ЧУЖИМ НЕБОМ». ЕМІГРАЦІЙНА ЛІТЕРАТУРА.....	9
<i>Урок № 33</i> Література письменників-емігрантів. «Празька школа» української поезії та її представники. Євген Маланюк. Коротко про митця	9
<i>Урок № 34</i> Євген Маланюк «Уривок з поеми», «Напис на книзі віршів...». Художнє осмислення героїчної і трагічної історії України, оптимістичний висновок про її майбутнє в поезії «Уривок з поеми». Її актуальність, символічність назви. «Напис на книзі віршів...» — ліричний роздум про призначення поезії, важливості місії поета закарбувати свій час для нащадків	21
<i>Урок № 35</i> Іван Багряний. Основні віхи життя і творчості митця, його громадянська позиція. «Тигролови» як український пригодницький роман. Проблема свободи й боротьби за визволення	27
<i>Урок № 36</i> Іван Багряний «Тигролови». Жанрові особливості (динаміка сюжету, неоромантичність та ін.). Вольовий характер Григорія Многогрішного. Родина Сірків, майор Медвин	33
<i>Урок № 37</i> Символіка роману, ідея перемоги добра над злом. Популярність твору в повоєнній Європі. Актуальність для нашого часу	44
<i>Урок № 38</i> Розвиток мовлення № 3 (усно). Проблема свободи й боротьби за своє визволення, активної життєвої позиції як вияву європейськості. Міні-твір «Григорій Многогрішний — уособлення сили української людини»	51
ВОЄННЕ ЛИХОЛІТТЯ. УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА 1940–1950 рр.....	55
<i>Урок № 39</i> Участь українських письменників у Другій Світовій війні. Активізація патріотичної тематики, героїчного пафосу, посилення філософічності в літературі цього періоду. Засилля соцреалізму	

	в мистецтві повоєнного періоду. Олександр Довженко — відомий у світі кінорежисер, засновник поетичного кіно. Романтичне світобачення. Довженко-художник. Довженко-прозаїк (оповідання часів війни, кіноповість «Україна в огні»)	55
<i>Урок № 40</i>	«Щоденник» — джерело вивчення історії життя письменника, трагічної доби. Правда про український народ, його історію крізь призму авторського бачення й оцінки. Національні та загальнолюдські проблеми, поєднання особистісного виражального начала з публіцистикою .	64
<i>Урок № 41</i>	Історія написання «Зачарованої Десни», автобіографічна основа, сповідальність оповіді	71
<i>Урок № 42</i>	Поєднання минулого і сучасного. Два ліричні герої: малий Сашко і зріла людина. Морально-етичні проблеми, порушені в кіноповісті	76
<i>Урок № 43</i>	Олесь Гончар. Коротко про письменника. Загальна характеристика доробку О. Гончара. Творчий злет у 1960-ті роки. Його громадянська й життєва позиція в духовному відродженні нації. Рання новелістика (1940-ві роки), її неоромантизм. Мрія і дійсність у новелі «Модри Камень»	81
<i>Урок № 44</i>	Романтична ідея кохання, що перемагає смерть. Образи українського бійця і юної словачки Терези. Особливості оповіді, роль кольорової гами в новелі	88
<i>Урок № 45</i>	Контрольна робота № 3. Контрольний класний твір (есе) за доробком Є. Маланюка, І. Багряного, О. Довженка, О. Гончара	91
	ЛІТЕРАТУРНЕ ШІСТДЕСЯТНИЦТВО	94
<i>Урок № 46</i>	Українська література у другій половині ХХ ст. Нова хвиля відродження української літератури на початку 1960-х рр. «Шістдесятництво» як явище культурологічне й соціальне. Його зв'язок із дисидентським рухом. Ідейно-стильове розмаїття, тематична і формотворча новизна	94
<i>Урок № 47</i>	Василь Симоненко — «Витязь молодшої української поезії». Творча біографія митця. Традиційність його лірики. Образ України, громадянський вибір поета («Задивляюся у твої зіниці...»). Мотив самоствердження людини у складному світі, її самодостатність («Я»)	101
<i>Урок № 48</i>	Інтимна лірика Василя Симоненка («Ну, скажи, хіба не фантастично...», «Ікс плюс ігрек»). Роздуми над поезією митця та її мотивами	108

<i>Урок № 49</i>	Дмитро Павличко. Основні відомості про поета, перекладача. Основні мотиви його творів. Пісенна лірика, її популярність. Вірш «Два кольори», який став народною піснею. Національний колорит поетичних образів, роль антитези. Збірка любовної лірики «Таємниця твого обличчя». Використання фольклорних, персоніфікованих образів для передачі глибокого почуття кохання («Я стужився, мила, за тобою...») 113	113
<i>Урок № 50</i>	Іван Драч — невтомний шукач нового змісту і нової форми в поезії. Переосмислення жанру балади. «Балада про соняшник» — поетичний роздум про суть мистецтва, процес творчості. Символічність образу соняшника, сонця 120	120
<i>Урок № 51</i>	Микола Вінграновський. Коротко про поета, прозаїка, кіномитця. Учень О. Довженка. Вселюдські, національні мотиви кризь призму «інтимного самозосередження». Вируюча пристрасть, несподівана асоціативність, буйна фантазія, образна деталь його поезії. Інтимна лірика збірки «Цю жінку я люблю». «У синьому небі я висів ліс». Поезія про «вічну», одну-єдину любов, яка перемагає труднощі, долає час і простір. Глибокі любовні переживання ліричного героя, передані образною символікою, символічною кольористикою (синім кольором). Думки й відчуття, навіяні цим віршем 126	126
<i>Урок № 52</i>	Григорій Тютюнник — «один з найвидатніших наших новелістів» 134	134
<i>Урок № 53</i>	«Вічна» тема «любовного трикутника» в новітній інтерпретації в новелі «Три зозулі з поклоном». Образ любові як втілення високої християнської цінності, яка вивищує людину над прагматичною буденністю, очищає її душу 138	138
<i>Урок № 54</i>	Ліна Костенко. Творчий шлях. Особливості індивідуального стилю (філософічність, історизм мислення, традиційність, інтелектуалізм, публіцистичність). «Страшні слова, коли вони мовчать...» — ліричний роздум про призначення слова в житті людини, суть мистецтва 147	147
<i>Урок № 55</i>	«Хай буде легко. Дотиком пера...», «Недумано, негадано...» — інтимна лірика як спонука до роздумів про суть кохання. Її сповідальність. «По сей день Посейдон просідає свій трон»: мотив єднання людини зі світом рукотворної краси (мистецтво) і природою. Потреба наповнювати життя прекрасним. Зв'язок з античною	

	міфологією. Пошуки справжнього (не оманливого) щастя. Здатність людини протистояти дрібному й бачити величне	156
<i>Урок № 56</i>	Позакласне читання № 2. «Як не любов, то що то бути може? А як любов, то що таке вона?» Інтимна лірика Ліни Костенко. Жіночий погляд на кохання	160
<i>Урок № 56</i>	Історико-фольклорна основа історичного роману у віршах ліни костенко «Маруся Чурай»	166
<i>Урок № 58</i>	Духовне життя крізь призму нещасливого кохання. Центральні проблеми твору — митець і суспільство, індивідуальна свобода людини	172
<i>Урок № 59</i>	Розвиток мовлення № 4 (письмово). Портретний нарис	178
<i>Урок № 60</i>	Контрольна робота № 5. Тестування	181
	СТОЙЧНА УКРАЇНСЬКА ПОЕЗІЯ.....	185
<i>Урок № 61</i>	Стоїчна українська поезія. Василь Стус. Поет як символ незламного духу, збереження людської гідності. Загальний огляд життя й творчості (відчуження від світу, проблема вибору, стан трагічної самотності й активної дії, формування себе; атмосфера розтлінного духу тоталітарної системи)	185
<i>Урок № 62</i>	Узагальнені образи крізь призму індивідуальної долі. Поезія Стуса — зразок «Стоїчної» поезії у світовій ліриці («Крізь сотні сумнівів я йду до тебе...», «Господи, гніву пречистого...»). Стан активної позиції ліричного героя. Екзистенційна (буттєва) проблема вибору, віра в себе, надія на здолання всіх перешкод. Упевненість у власному виборі. Приклад великої мужності й сили духу	204
<i>Урок № 63</i>	Література рідного краю № 2. Володимир Якович Гребенюк — поет, музикант, композитор, аранжувальник, гуморист	210
	СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА	221
<i>Уроки № 64–65</i>	Історико-культурна ситуація наприкінці ХХ — на початку ХХІ ст. (На шляху до нового відродження). З'ява нового літературного покоління. Поезія: І. Римарук («Обнови»), Ю. Андрухович («Астролог», «Пісня мандрівного спудея»), О. Забужко («Рядок з автобіографії», «Читаючи історію»), О. Ірванець («До французького шансонє»), С. Жадан («Музика, очерет...», «Смерть моряка»). Сильове розмаїття, експериментаторство, пошуки нових форм і тем	221

Уроки № 66–67	Література елітарна, вишукана, високохудожня. Література масова, популярна (її інтенсивний розвиток)	236
Урок № 67	Найвагоміші здобутки сучасної літератури. Постмодернізм як один із художніх напрямів мистецтва 1990-х років, його риси. Проза, есеїстика: Г. Пагутяк («Потрапити в сад», «Косар»), Ю. Андрухович («Shevchenko is ok»)	248
Урок № 69	Контрольна робота № 6. Письмова робота	259
Урок № 70	Підсумковий урок. Бесіда про твори, вивчені упродовж навчального року. Зосередження уваги на їхніх художніх особливостях, новаторстві (на тлі відповідного відрізка часу)	260
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....		265